

AFYONKARAHİSAR BELEDİYESİ

VIII. Uluslararası

AFYONKARAHİSAR
ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU

BİLDİRİ KİTABI

5-7 Nisan 2018

ISBN: 978-605-69123-3-7

AFYONKARAHİSAR BELEDİYESİ KÜLTÜR VE SOSYAL İŞLER MÜDÜRLÜĞÜ

Afyonkarahisar Belediyesi Adına Sahibi
Afyonkarahisar Belediyesi Başkanı

Mehmet ZEYBEK

Genel Yayın Yönetmeni

Süleyman KARAKUŞ

Editör

İhsan AKAR

Grafik-Tasarım

Ramazan GÖLCÜK

Bu eser e-kitap olarak yayınlanmıştır.

ISBN: 978-605-69123-3-7

YAYINLANMA TARİHİ: EKİM 2019

Yayımlanan metin ve görsellerdeki tashih ve yazım yanlışları yazarların sorumluluğundadır.

Eserde yayımlanan bildiri metinlerinde ileri sürülen görüşlerin ilmî ve hukukî sorumluluğu bildiri sahiplerine aittir. Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Her hakkı saklıdır.

TAKDİM

Afyonkarahisar Belediyesi'nin önemli kültürel çalışmalarından birisi olan Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumunun sekizincisi, 5-7 Nisan 2018 tarihleri arasında düzenlenmişti. 10-11 Mayıs 1990 tarihinde rahmetli Belediye Başkanlarımızdan Mehmet Sami Hancıoğlu'nun himayesinde ilk kez yapılan Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu geçmişi oldukça eski bir etkinlik.

Bugüne kadar yedi kez yapılan Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu'nun sekizincisine 14'ü yabancı toplam 182 bilim insanı, akademisyen ve uzman tarafından 156 bildiri sunuldu. Bildirilerin 42'si tarih, 33'ü edebiyat, 32'si halkbilimi, 14'ü sanat, 13'ü coğrafya, 10'u müzik, 5'i eğitim, 4'ü ekonomi ve 3'ü turizm içerikli.

Geçmişte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış kadim şehrimiz Afyonkarahisar'a ait tarihsel değerleri, kültürü, edebiyatı ve folklorik yapısı ile sahip olduğu zenginlikleri kitap haline getirmek hamdolsun bize nasip oldu. Sunulan bildirilerin kitaplaştırılmasının sempozyumu daha da değerli kıldığına inanıyorum.

Kitabımızda şehrimizin sosyal yaşamı, tarihi mekânlarımızı, örf ve adetlerimizi, tarihte yaşanmış olayları ve her yönüyle tarihimizi bulabilirsiniz.

28 yıl sonrasında 8. kez düzenlenen Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu inanıyorum ki siz değerli hemşehrilerimize ışık tutacaktır.

Türk Milleti olarak bizleri bir arada tutan değerler; tarihimiz, kültürümüz, sanatımız, dilimiz, edebiyatımız ve sahip olduğumuz tüm zenginliklerimizi ayrıntıları ile öğrenmek ve geleceğe taşımak en önemli görevlerimiz arasında olacaktır.

Bu vesileyle 8. Uluslararası Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu himaye eden Orman ve Su İşleri eski Bakanımız Prof. Dr. Veysel Eroğlu'na, Valimiz Mustafa Tutulmaz'a, İl Genel Meclisi Başkanımız Burhanettin Çoban'a, Afyon Kocatepe Üniversitemize, Sempozyumun Düzenleme ve Yürütme Kurulu üyeleri; Halk Kültürü Araştırmaları Kurumu Başkanı Prof. Dr. İrfan Ünver Nasrattınoğlu'na, Prof. Dr. Gülsün Parlar, Afyon Kocatepe Üniversitesi Öğretim Üyeleri; Prof. Dr. Uğur Türkmen, Prof. Dr. Ahmet Altıntaş, Doç.Dr. İsmail Hakkı Nakilcioğlu ve Doç. Dr. Mehmet Sarı'ya ve bilim adamlarımıza katkılarından ve emeklerinden dolayı teşekkür ediyorum.

Mehmet ZEYBEK

Afyonkarahisar Belediye Başkanı

İÇİNDEKİLER

AFYONKARAHİSAR'DA İDEALİST BİR ÖĞRETMEN: EFLATUN CEM GÜNEY VE TAŞPINAR YAZILARI.....	1
DİL İNKILABI VE TAŞPINAR DERGİSİ.....	9
TAŞPINAR DERGİSİ'NİN İKİNCİ DÖNEMİ (1963 1968) ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME.....	20
AFYONKARAHİSAR HALKEVİNİN YAYIMLADIĞI TAŞPINAR DERGİSİNDE FOLKLOR.....	25
AMERİKALI MİSYONER HENRY JOHN VAN LENNEP'E GÖRE 1864 YILINDA AFYONKARAHİSAR.....	35
AFYONKARAHİSAR'IN 1864 ACCORDİNG TO HENRY JOHN VAN LENNEP AN AMERİCAN MISSIONARY.....	35
AFYONKARAHİSAR KADINANA SUYU.....	45
MİSYONER JOSIAH BREVER'İN GÖZÜNDEN 1830'LU YILLAR AFYONKARAHİSAR'I.....	55
BALMAHMUT FRİG KAYA MEZAR ODASI.....	61
ARKEOLOG AHMET TOPBAŞ.....	75
DAĞLIK FRİGYA ANITLARI,TAHRİBATLARI VE HASSASİYETLERİMİZ.....	85
BİR KELÂMİKİBAR: EDİP ALİ BAKI.....	112
DEDE KORKUT HİKÂYELERİ KAHRAMANI BASAT'IN AFYONKARAHİSAR VARYANTI: ARSLAN ALİ MASALI MI?.....	120
TASAVVUFİ BİR TERİM OLAN "İBNÜ'L-VAKT" MEFHUMUNUN ASKERİ MUHAMMED DİVÂNINDAKİ KULLANIMI.....	127
AFYONKARAHİSAR BELEDİYESİ KÜLTÜR YAYINLARINDAN ÇIKMIŞ ESERLERİN TANITIMINA DAİR BİR ÇALIŞMA.....	137
ALİ İHSAN (SÂBİS) PAŞA'NIN HAYATI ETRAFINDA AFYONKARAHİSAR'DA OLUŞAN EFSANELER.....	149
AFYONKARAHİSAR İLİ AĞIZLARINDA ŞAHİS ADLARINDA SES DEĞİŞMELERİ.....	158
AFYON'DA BİR ARA NESİL ŞAİRİ: ADANALI ZİYA.....	178
AFYONLU BİR OSMANLI AYDINI: TASAVVUF ŞAİRİ, HATTAT, MÜDERRİS ŞEYH HACI HÜSEYİN FİKRİ EFENDİ.....	188
ADANALI ZİYÂ'YI ANLAMAK.....	199
YOKLUKTAN YOKSULLUĞA BİR PORTRE: YOKSUL DERVİŞ VE İDEAL İNSAN TASAVVURU.....	216
HARÂBİ'NİN (CİLOĞLU DELİ BEKİR) ŞİİRLERİNDE HİCİV.....	227
AFYONKARAHİSAR YÖRESİ HALKBİLİMİ ÜRÜNLERİNDE ESKİ TÜRK İNANÇLARININ İZLERİ.....	233
İSMAİL HIZAL HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ.....	244
KENT MÜZELERİNİN AKADEMİK UNSURLARI: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ.....	258
AFYONKARAHİSAR BAŞMAKÇI HİLAL (CUMA) CAMİİ VE KALEMİŞİ BEZEMELERİ.....	272
ANTİKÇAĞ'DA SYNNADAKENTİ.....	281
EMEVİLER DÖNEMİ İSLAM-BİZANS MÜCADELESİ BAĞLAMINDA AKROİNON/ AKROİNOS VE HAVALİSİ.....	290
XIX. YÜZYIL AZERBAYCAN VE OSMANLI İŞLEMELERİNİN MUKAYESESİ.....	296
DÜĞÜN GELENEKLERİ: KARŞILAŞTIRMA VE BENZERLİKLERİ.....	308
AFYONKARAHİSAR HASIR DOKUMACILIĞI.....	317
AFYONKARAHİSAR GELENEKSEL KADIN GİYSİLERİNDE EL DOKUMASI	

ÖNLÜKLER.....	328
AFYONKARAHİSAR'IN BAYAT İLÇESİ KİLİM DOKUMA ATÖLYESİNDE KULLANILAN EL EĞİRMESİ VE DOĞAL BOYALI İPLİKLER.....	335
LİSE ÖĞRENCİLERİN DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ PROGRAMINA YÖNELİK TUTUMLARI.....	348
ŞEHİR-FELSEFE İLİŞKİSİ.....	365
DİN ÖĞRETİMİNDE MİZAH YÖNTEMİNİN KULLANIMI.....	372
MANDALANIN SÜREKLİ KAYGI DÜZEYİNİ AZALTMADAKİ ETKİSİNİN DENEYSEL ARAŞTIRMA YÖNTEMİYLE İNCELENMESİ: ÇAY MESLEK YÜKSEKOKULU ÖRNEĞİ.....	385
AFYON'DAN AVRUPA'YA TAŞINAN KÜLTÜR MİRASI: EMİRDAĞ TÜRKÜLERİNİN GENT YOLCULUĞU.....	393
KÜLTÜRLER ARASI İLİŞKİLERİN ANA KAYNAĞI OLARAK TÜRK HALK EDEBİYATININ VE HALK BİLİMİNİN KONUMU VE ÖNEMİ ÜZERİNE.....	394
AFYONKARAHİSAR'IN ÇAY İLÇESİNİN GELENEKSEL TÜRK KÜLTÜR MİRASI İÇİNDEKİ YERİ.....	395
AFYONKARAHİSAR'IN ANTİK ÇAĞ ÖYKÜLERİ.....	396
İÇ BATI ANADOLU AĞIZLARI İÇİNDE "AFYONKARAHİSAR" AĞZININ ÖNEMİ.....	409
TÜRKİYE KÜTÜPHANELERİNDE ELYAZMASI VE MATBÛ ESERİ OLAN AFYONKARHİSARLI BİLGİNLER.....	414
AKRABA DİLLERİNDE TERCÜME PROBLEMLERİ (AZERBAYCAN VE TÜRKİYE TÜRKÇESİ ÖRNEĞİNDE).....	425
"ARZU-KAMBER" HİKAYESİNİN TÜRKİYEDE, AZERBAYCANDA VE ORTA ASYADA YAYINLARI ÜZERİNE.....	427
AFYONKARAHİSARLI KADINLARIN HAYATIN DÖNÜM NOKTALARIYLA İLGİLİ BAZI İNANIŞLARI VE UYGULAMALARI (MERKEZ, SANDIKLI, SİNANPAŞA VE ŞUHUT ÖRNEKLERİ).....	452
AFYONKARAHİSAR'DA KARACAAHMET, HAYRANVELİ VE HASAN BASRİ YATIRLARI ETRAFINDAKİ SAĞALTIM UYGULAMALARI VE BU UYGULAMALARIN DAYANAĞI.....	463
KKTC'DE YAŞAYAN KARAMAN TÜRKLERİ VE KÜLTÜRLERİ.....	471
AFYONKARAHİSAR BİLMECELERİ'NDE İNANÇ VE DİNİ DUYARLIK.....	472
SANDIKLILI ŞEYH HASAN HAMDİ EFENDİ VE AİLESİ.....	478
AFYONKARAHİSAR MEVLEVİ GELENEĞİNİN SON TEMSİLCİLERİNDEN LEMAN OKYAR (LEMAN SULTAN)'IN HAYATI VE KİŞİLİĞİ.....	493
ONE OF THE LAST REPRESENTATIVES OF AFYONKARAHİSAR MEVLEVI TRADITION, LEMAN OKYAR'S (LEMAN SULTAN) LIFE AND PERSONALITY.....	496
AFYON OKUTMA VE YARDIM CEMİYETİ FAALİYETLERİ.....	505
EDİP ALİ BAKI'NIN HALK TARİHİ ARAŞTIRMALARI VE "ESKİ ZAMANLARDA AFYON'DA YAŞAYIŞ".....	506
AFYONKARAHİSAR'DA SANDUKA TİPİ MEZAR TAŞLARI.....	510
AFYONKARAHİSAR'DA FUTBOL ANTRENÖRLÜĞÜ.....	521
AFYONKARAHİSARLI NÜKTEDANLARIN BAŞKALARINA BAĞLANAMAZ NÜKTELERİ.....	532
ANADOLU'DA DÜLDÜL İZİ/DÜLDÜL ÖZÜ EFSANELERİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ.....	538
İKİ ŞEHİR İKİ EFSANE ORTAK TİP: SARIKIZ.....	539

AFYONKARAHİSAR MASALLARINDAKİ KELOĞLAN TİPİ ÜZERİNE MUKAYESELİ BİR DEĞERLENDİRME.....	548
TÜRKÜN SUSMAYAN SESİ BAHTİYAR VAHABZADE’NİN SANDIKTAN SESLER ESERİNDE SOVYETLER VE TÜRK DÜNYASI KONUSU.....	550
VAHDET-NAME’DE HAYRET KAVRAMI.....	561
AFYONKARAHİSAR FELSEFE KÜLTÜRÜNÜN İMKÂNI VE ESİRÜDDİN EBHERİ ÖRNEĞİ.....	566
DİNARLI EĞİTİMCİ ŞAİR MENDERES HOCA’NIN ŞİİRLERİ VE ŞİİRLERİNDE TEMALAR.....	572
AFYON İLİ DAZKIRI İLÇESİ GELENEKSEL TÜRK ASILLI GÖÇMEN KADIN GİYİMİ.....	586
AFYONKARAHİSAR AĞZINDA KADIN VE ERKEK CİNSİYETİNE YÖNELİK ARGO SÖYLEMLER.....	587
AFYONKARAHİSAR’DA NUR DERGİSİ VE HALK KÜLTÜRÜ TARİHİMİZDEKİ YERİ.....	595
AFYONKARAHİSAR’IN KÜLTÜREL ZENGİNLİĞİNE KAFKASYA KATKISI.....	596
ANLATILARIN İZİNDE AFYONKARAHİSAR SULARI.....	613
AFYONKARAHİSAR İLİ DOĞALTAŞ POTANSİYELİ.....	614
SEYDİLER (AFYONKARAHİSAR) VE ÇEVRESİNİN JEOTURİZM ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	615
AFYONKARAHİSAR’DA BAĞ VE ÜZÜM.....	631
AFYONKARAHİSAR-EMİRDAĞ GÜLNAZİK AĞIT-TÜRKÜSÜ VE VARYANTLARI.....	643
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE AFYONKARAHİSAR İLİ TÜRK MÜZİĞİ AMATÖR KORO VE TOPLULUKLAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA.....	654
EMİRDAĞ TÜRKÜLERİNİN EZGİSEL YAPILARI VE EDEBİ METİNLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	661
EMİRDAĞ TÜRKÜLERİNDE “GABA HAVA”.....	665
AFYONKARAHİSAR ÇEVRESİNİN DOĞAL HALOFİTİK VE JETASYONU VE TOPRAK İLİŞKİSİ.....	673
KAPADOKYA’YA ALTERNATİF AFYONKARAHİSAR FRİGYA SEYDİLER PERİBACALARI JEOMORFOSİTİ.....	679
AFYONKARAHİSAR İL MERKEZİ ÇEVRESİNDEKİ BAZI TARİH ÖNCESİ DÖNEM YERLEŞMELERİNİN HARİTALANMASI.....	680
KENTSEL AÇIK-YEŞİL ALANLARIN KENT EKOSİSTEMİNDEKİ ROLÜ, AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ.....	693
AFYONKARAHİSAR İNANÇ TURİZMİ KAPSAMINDA OSMANLIDAN GÜNÜMÜZE CAMİLER.....	702
GELENEKSEL AFYONKARAHİSAR EVLERİ KAPILARININ METAL SÜSÜ ‘ŞIKKIRAK’.....	713
AFYONKARAHİSAR İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN KÜLTÜREL DERNEKLERİN ŞEHRİN KÜLTÜR ENDÜSTRİSİNE ETKİLERİ.....	723
AFYONKARAHİSAR ULU CAMİİ.....	724
ESKİŞEHİR ŞAİRLER DERNEĞİ ÜYESİ EMİRDAĞLI ŞAİRLER VE ŞİİRLERİNDE EMİRDAĞ.....	726
BURHANETTİN ÇİL’İN ESERLERİNDE EMİRDAĞ’DA YAŞAM.....	739
ÇOK YÖNLÜ BİR AFYONKARAHİSAR BEYEFENDİSİ: “HÂFİZ-I KÜTÜB” BEKİR SIDKI SENCER.....	750
AFYONKARAHİSAR YÖRESİNDEN DERLENEN ATASÖZLERİNDE METAFORLARIN İŞLEYİŞİ.....	760
YAKINÇAĞ’DA AFYONKARAHİSAR-(KARAHİSAR-I SAHİB SANCAĞI) ERMENİLERİNDE	

MESLEK ANLAYIŞI VE GELİŞİMİ.....	765
SOSYAL SERMAYE KAVRAMI BAĞLAMINDA BAŞMAKÇI İLÇESİ ÜZERİNE ARAŞTIRMA.....	776
DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE AÇILAN ÇİMENTO FABRİKASININ AFYONKARAHİSAR’A ETKİSİ.....	782
MÜZİK EĞİTİMİNDE ÇEVREDEDEN EVRENE İLKESİNİN GERÇEKLEŞMESİNDE KONSERVATUVARLARIN ROLÜ.....	789
AKÜ DEVLET KONSERVATUVARININ ŞEHRİN MÜZİK KÜLTÜRÜNE KATKILARI VE AFYON İLİNDE YAŞAYAN BİREYLERİN KONSERVATUVAR ALGILARININ İNCELENMESİ.....	806
ORİJİNAL BİR ÇÖLOVASI TÜRKÜSÜ.....	820
TRT REPERTUARINDA YER ALAN AFYONKARAHİSAR TÜRKÜLERİNİN MÜZİKAL VE EDEBİ UNSURLARININ İNCELENMESİ.....	824
BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI’NDA AFYONKARAHİSAR ESİR KAMPI’NDAKİ ESİRLERİN HABERLEŞMELERİ.....	840
MİLLİ MÜCADELE’DE AFYONKARAHİSAR SANCAĞI MÜFTÜLERİ.....	850
MUFTİS OF AFYONKARAHİSAR PROVINCE IN NATIONAL STRUGGLE.....	850
İNGİLİZ BASININDA BÜYÜK TAARRUZ.....	862
AFYONKARAHİSAR MİLLİTVEKİLİKOÇZADE’NİN MİLLİ MÜCADELE’DEKİ SOSYALİST FAALİYETLERİ.....	871
KARAHİSAR-I SÂHİB AYÂNI TURUNÇZÂDE DEDE MUSTAFA BEY VE MUHALLEFÂTI.....	881
OSMANLI MİSAFİR VE MİSAFİRHANELERİ AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ.....	894
KARAHİSAR-I SAHİB SANCAĞI MÜFTÜSÜ HÜSEYİNZADE ES-SEYYİD ABDULLAH VEHBİ EFENDİ VE DAĞ MEDRESESİ.....	895
ARŞİV VESİKALARINA GÖRE: 16. ASIRDA ŞUHUT KAZASI.....	904
AFYONKARAHİSAR’DA YAPILAN FAKLİ ORTAMLARDA RADON KONSANTRASYONU BELİRLEME ÇALIŞMALARI.....	935
AFYONKARAHİSAR KÖMÜR POTANSİYELİ VE YENİ KÖMÜR ARAMALARI İLE SAHA GELİŞTİRME PROJELERİNE GENEL BİR BAKIŞ.....	936
1898 YILINDAN KARAHİSAR – İ SAHİP SANCAĞINA GENEL BİR BAKIŞ.....	941
AFYON ALEVİLERİ, COĞRAFİ DAĞILIM VE NÜFUS YAPISI.....	943
AFYONKARAHİSAR VE KONYA EFSANELERİNDE KEMİKLERDEN DİRİLTME MOTİFİ.....	950
AFYONKARAHİSAR VE İRAN TÜRK BOYLARININ KÜLTÜREL BENZERLİKLERİ.....	955
AFYONKARAHİSAR’DA SAVAŞLARLA İLGİLİ ANLATILAN EFSANELERDE.....	956
AFYONKARAHİSAR YÖRESİNDE PAZAR DUASI RİTÜELİ: BAŞMAKÇI ÖRNEĞİ.....	965
AFYONKARAHİSAR ŞEHİR İKLİMİ.....	973
TOPOĞRAFİK, METEOROLOJİK VE KLİMATOLOJİK FAKTÖRLERİN AFYONKARAHİSAR ŞEHRİNDEKİ HAVA KİRLİLİĞİ ÜZERİNE ETKİLERİ.....	974
BİR BİYOLOĞUN GÖZÜYLE ANADOLU AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ.....	975
MİRYOKEFALON SAVAŞ YERİNİN COĞRAFİ REKONSTRÜKSİYONU İŞİĞİNDA SAVAŞ YERİNİN MUHTEMEL LOKASYONU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME.....	976
“İRFAN ÜNVER NASRATTINOĞLU’NUN GAGAUZYA VE GAGAUZLARLA İLGİLİ	

ÇALIşMALARI”.....	985
SOSYO-EKONOMİK AÇIDAN AFYONKARAHİSAR’DA GAYRİMÜSLİMLER (1840-1922).....	991
573 NUMARALI KARAHİSÂR-I SÂHİB ŞER’İYYE SİCİLİ 51-67 VARAKLAR ARASI BELGELERDE AFYONKARAHİSAR KÜLTÜRÜ.....	1000
İNANÇOĞLU ALİ BEY’İN AFYON KALESİNE HAPSEDİLME MESELESİ VE BEYLİĞİN SAHİB ATAĞULLARI’NA İNTİKALİ.....	1008
AFYONKARAHİSAR İLİ KÜLTÜR VARLIKLARININ DİJİTAL OLARAK HARİTALANMASI.....	1015
SEMBOLLERİN İŞİĞİNDA AFYONKARAHİSAR.....	1024
AFYONKARAHİSAR’DAKİ ÖZEL VE TOPLU ULAŞIM ARAÇLARINDA ÇOCUKLARIN GÜVENLİK KOŞULLARI İLGİLİ HİZMETLERİN İRDELENMESİ.....	1025
AFYONKARAHİSAR KÜLTÜR TURİZMİ İŞİĞİNDA SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM İÇİN ALTERNATİF MERKEZLER.....	1026
“SİNEMADA MEKAN KULLANIMI BAĞLAMINDA 1960-1970 YILLARI ARASINDA AFYONKARAHİSAR’DA ÇEKİLEN ‘ÖFKE DAĞLARI SARDI’, ‘ÇATALLI KÖY’ VE ‘KUYU’ FİMLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME”.....	1038
YÜCEL ÇAKMAKLI’NIN TELEVİZYON FİMLERİNDE DİNİ VE MİLLİ UNSURLARIN KULLANIMI: “KÜÇÜK AĞA” ÖRNEĞİ.....	1045
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ SİNEMA VE TELEVİZYON BÖLÜMÜNDE ÖĞRENCİLER TARAFINDAN ÇEKİLEN AFYONKARAHİSAR KONULU BELGESEL FİMLERİN ETNOGRAFIK AÇIDAN İNCELENMESİ.....	1054
KUYU FİLMİ VE AFYONKARAHİSAR, TOPLUM, KADIN.....	1065
AFYONKARAHİSAR ŞEKERLEME SEKTÖRÜNDE KATMA DEĞERİ YÜKSEK ÜRÜN ÜRETİMİ İÇİN BİTKİSEL KAYNAKLARIN KULLANIMI.....	1076
AFYONKARAHİSAR’DA ÖRNEK BİR DOĞALTAŞ İŞLEME TESİSİ TOZ ATIKLARININ ENDÜSTRİYEL ÖNEMİ.....	1081
AFYON’DA YETİŞTİRİLEN SARI HAŞHAŞ TOHUMUNUN EZMESİNİ İÇEREN YENİ ÜRÜNLER.....	1086
TÜRKİYE’DE HAŞHAŞ EKİM YASAĞININ AFYON İLİ’NDEKİ SOSYO-EKONOMİK YANSIMALARI(1971-1974).....	1089
AFYONKARAHİSAR GELENEKSEL EVLERİNDEKİ TAVAN SÜSLEMELERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME.....	1101
YÜREĞİL KÖYÜ (AFYON-DAZKIRI) GELENEKSEL TÜRK EVLERİNİN AHŞAP SÜSLEMELERİNE BİR ÖRNEK: VELAHATTİN ŞENTÜRK EVİ.....	1110
AFYONKARAHİSAR/ DAZKIRI’DA BULUNAN HALI ÖRNEKLERİ ÜZERİNE.....	1120
AFYONKARAHİSAR KEÇECİLİĞİNDE UYGULANAN ÜÇ BOYUTLU ÜRETİM TEKNİKLERİ VE ÇAĞDAŞ TASARIMLARDA UYGULANABİLİRLİĞİ.....	1128
AFYONKARAHİSAR’IN ELEKTRİKLE TANIŞMASI.....	1141
BİR SOSYAL YARDIMLAŞMA ARACI OLARAK AFYONKARAHİSAR CAMİLERİNDE SADAKA TAŞLARI.....	1155
AFYONKARAHİSAR’DA KIPÇAK/KUMAN YERLEŞİMLERİNE DAİR BAZI TESPİTLER.....	1162
BELEDİYE YÖNETİMLERİNDE TEMİZLİK HİZMETLERİ VE AFYONKARAHİSAR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ.....	1172
AFYONKARAHİSAR’DA TARIM FAALİYETLERİNİN CUMHURİYET DÖNEMİ GELİŞİMİ.....	1185

ALİ İHSAN (SABİS) PAŞA’NIN AFYON MİLLETVEKİLLİĞİ.....	1204
BAŞKOMUTAN MUSTAFA KEMAL PAŞA’NIN YAZDIKLARINA GÖRE AFYONKARAHİSAR VE CİVARINDA BÜYÜK TAARRUZ HAREKÂTI ÖNCESİ YAPILAN HAZIRLIKLAR VE İLGİN SÜVARİ MANEVRASI.....	1215
TÜRK- YUNAN NÜFUS MÜBADELESİ SÜRECİNDE TASFİYE TALEPNAMELERİ’NE GÖRE AFYONKARAHİSAR’A YERLEŞTİRİLEN MÜBADİLLER.....	1227
AFYONKARAHİSAR’IN GASTRONOMİ ZENGİNLİĞİ VE SUNUMU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME.....	1236
ÇOCUKLARIN AFYON’A AİT GELENEKSEL GIDALARLA İLGİLİ BESLENME TERCİHLERİ.....	1241
AFYONKARAHİSAR İLİ EV EKMEĞİ YAPIMI VE KULLANILAN GEREÇLER.....	1242
SOSYO-KÜLTÜREL ALGI TESPİTİ AÇISINDAN KIRGIZ TÜRKÇESİNDE HAYVANLARLA İLGİLİ DEYİMLER.....	1252
TÜRKMENLERDE “YOL” KAVRAMI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA.....	1258
TÜRKMEN MİLLİ DANSI KÜŞTDEPDİ: DANS İLE TÜRKÜNÜN BİRLEŞİĞİNDEN OLUŞTURULAN DAİRE.....	1267

SEMPOZYUM ONUR KURULU

Prof. Dr. Veysel EROĞLU

Orman ve Su İşleri Bakanı

Mustafa TUTULMAZ

Afyonkarahisar Valisi

Burhanettin ÇOBAN

Afyonkarahisar Belediye Eski Başkanı

Prof. Dr. Mustafa SOLAK

Afyon Kocatepe Üniversitesi Eski Rektörü

DÜZENLEME VE YÜRÜTME KURULU

Prof. Dr. İrfan ÜNVER NASRATTINOĞLU

Halk Kültürü Araştırmaları Kurumu Genel Başkanı

Prof. Dr. Gülsün PARLAR

Ankara Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Uğur TÜRKMEN

Afyon Kocatepe Üniversitesi

Prof. Dr. Ahmet ALTINTAŞ

Afyon Kocatepe Üniversitesi

Doç. Dr. İsmail Hakkı NAKİLCİOĞLU

Afyon Kocatepe Üniversitesi

Doç. Dr. Mehmet SARI

Afyon Kocatepe Üniversitesi

Mehmet SARLIK

Gazeteci-Yazar

BİLİM KURULU**Prof. Dr. Ahmet ALTINTAŞ** – Afyon Kocatepe Üniversitesi**Prof. Dr. Ahmet YILDIZ** – Afyon Kocatepe Üniversitesi**Prof. Dr. Ali YAKICI** – Gazi Üniversitesi**Prof. Dr. Aynur KOÇAK** – Yıldız Teknik Üniversitesi**Prof. Dr. Ferid HAKİMCANOV** – Afyon Kocatepe Üniversitesi**TATARİSTAN****Prof. Dr. Gülsün PARLAR** – Ankara Gazi Üniversitesi**Prof. Dr. Hakkı YAZICI** – Afyon Kocatepe Üniversitesi**Prof. Dr. Halil BUTTANRI** – Eskişehir Osmangazi Üniversitesi**Prof. Dr. Hüseyin Ali YALIM** – Afyon Kocatepe Üniversitesi**Prof. Dr. Hüsrev SUBAŞI** – Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi**Prof. Dr. İrfan ÜNVER NASRATTINOĞLU** – Halk Kültürü Araştırmaları Kurumu Genel Başkanı**Prof. Dr. Kamil Veli NERİMANOĞLU** – İstanbul Aydın Üniversitesi AZERBAYCAN**Prof. MajaAćkar ZLATAREVIĆ** – University of Sarajevo – BOSNA HERSEK**Prof. Dr. Mustafa ERGÜN** – Afyon Kocatepe Üniversitesi**Prof. Dr. Mustafa GÜLER** – Afyon Kocatepe Üniversitesi**Prof. Dr. Nesimi YAZICI** – Konya Ticaret Odası Karatay Üniversitesi**Prof. Dr. Recep DİKİCİ** – Selçuk Üniversitesi**Prof. Dr. Sadık SARISAMAN** – Afyon Kocatepe Üniversitesi**Prof. Dr. Tamilla ALİYEVA** – Muş Alparslan Üniversitesi AZERBAYCAN**Prof. Dr. Uğur TÜRKMEN** – Afyon Kocatepe Üniversitesi**Doç. Dr. Ahmet BAYTOK** – Afyon Kocatepe Üniversitesi**Doç. Dr. Cihad CİHAN** – Afyon Kocatepe Üniversitesi**Doç. Dr. Danuta CHMIELOWSKA** – Varşova Üniversitesi POLONYA**Doç. Dr. İsmail Hakkı NAKİLCİOĞLU** – Afyon Kocatepe Üniversitesi**Doç. Dr. Liubovi ÇİMPOEŞ** – Hitit Üniversitesi – MOLDOVA**Doç. Dr. Mehmet SARI** – Afyon Kocatepe Üniversitesi**Doç. Dr. Turan AKKOYUN** – Afyon Kocatepe Üniversitesi**Doç. Dr. Uğur Cengiz ERİŞMİŞ** – Afyon Kocatepe Üniversitesi**Yrd. Doç. Dr. Fikret YAMAN** – Afyon Kocatepe Üniversitesi**Yrd. Doç. Dr. Mustafa KARAZEYBEK** – Afyon Kocatepe Üniversitesi**Yrd. Doç. Dr. Ümit Emrah KURT** – Afyon Kocatepe Üniversitesi**Yrd. Doç. Dr. Zelkif POLAT** – Afyon Kocatepe Üniversitesi**Dr. Ayla Clark VAROL** – Landmark College – AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ**Marcus SİQUEIRA** – Faculdade Cantareira – BREZİLYA**SEMPOZYUM SEKRETERYASI
VE RAPORTÖRLER****E.Emel SARLIK****Rabia ÇALIŞ****Zakire ŞAHİN****Samed BAYRAM****kultur@afyon.bel.tr****sempozyum.afyon.bel.tr**

Sonuç ve Değerlendirme

Lise öğrencilerinin DKAB dersi ve programına yönelik tutumlarını ölçen bir ölçek geliştirilmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik testi yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik testi sonuçları bir boyutta iyi, diğer boyutlarda mükemmel kategorisinde çıkmıştır. Bu da geliştirdiğimiz ölçeğin ölçmek istediğimiz tutumları ölçmekte yeterli ve güvenli olduğunu göstermiştir. Ayrıca ölçek alanda güvenle kullanılmaya müsaittir. Bu açıdan alana katkı sağlayacaktır.

Öğrencilerin DKAB dersi ve programına yönelik tutumlarını etkileyen faktörler belirlenmiştir. Bu çerçevede araştırmamızın denenceleri test edilmiştir. Bu sonuçlara göre;

1. Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutumları yüksektir ve öğrencilerin DKAB dersi ve programına yönelik tutumları cinsiyetlerine göre farklılaşmamaktadır.

2. Öğrencilerin DKAB dersi ve programına yönelik tutumları yaşlarına göre farklılaşmaktadır.

3. Öğrencilerin DKAB dersi ve programına yönelik tutumları sınıflarına göre farklılaşmaktadır.

4. Öğrencilerin DKAB dersi ve programına yönelik tutumları din eğitimini aldıkları kaynaklara göre farklılaşmaktadır.

Kaynakça

ALTAŞ, N. (2008). "İlköğretim Öğrencilerinin Din Öğretimi Sürecinde İlgi Duydukları Konular (Ankara İli Örneğinde 6, 7 ve 8. Sınıf Öğrencileri Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Analiz)", Ankara: AÜİFD XLIX, Sayı II, s. 103-120

BALCI, A. (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma-Yöntem, Teknik ve İlkeler*, Ankara: PegemA Yayıncılık, 3. Baskı.

CELEP, C. BÜLBÜL, T. ve TUNÇ, B. "Aday Öğretmenlerin Atanma Odakları." *VIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bilimsel Çalışmaları*, Cilt:1, Ss. 569-575. Trabzon, 2000.

DEMİREL, Ö. SEFEROĞLU, S. ve YAĞCI, E. *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Ankara: PegemA Yayıncılık, 2001.

ERTÜRK, S. (1975). *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Yelkentepe Yayınları.

GÖKÇE, B. (1988). *Toplumsal Bilimlerde Araştırma*, Ankara: Savaş Yayınları.

KARASAR, N. (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayıncılık.

ÖZDEMİR, M. SÖNMEZ, S. (2000). *Sınıf Öğretmeni Adaylarına Öğretmen El Kitabı*, Ankara: PegemA Yayınları, ,

TANDOĞAN, M. (2001). "Türkiye'de Eğitim-İnsan Yetiştirme- Biliminin Analizi", *Ankara: Eğitim Araştırmaları*, Sayı:5, ss. 93-95.

TAVŞANCIL, E. (2014). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 5.Baskı.

UÇAR, R. İPEK, C. (2006). "İlköğretim Kurumlarında Görev Yapan Yönetici ve Öğretmenlerin MEB. Hizmetiçi Eğitim Uygulamalarına İlişkin Görüşleri", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:6, Sayı:1, Haziranss.34-53.

³ Birden fazla cevap vardır.

ŞEHİR-FELSEFE İLİŞKİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KAYA*

Özet

İnsanların fiziksel bir mekânda bir arada yaşamalarının sonucu olarak teşekkül eden "şehir", söz konusu bir arada oluşun ötesine taşan bir anlam alanına sahiptir. Bu toplu yaşamın ötesine taşan şeyin ne olduğu sorusu önemlidir. Bu sorunun cevabı bizi ister istemez şehrin ne olduğu ve neyi ifade ettiğine götürecektir. Şehir öncelikle insanın temel kaygılarından biri olan 'yer', 'mekân' sorunuyla ilişkilidir. Ancak şehirler, insanla ilişkisinde sadece pasif olarak belirlenen boş mekânlar değildir; onlar insanların yaşam pratiklerinin birer belirleyicisidirler. Bu anlamda şehirler, insanların düşünme ve yaşama biçimlerini belirlerler. Şehir dilin de yuvasıdır. Şehirde dilin gelişimi ile insanların bilincinin gelişimi birbirlerini etkileyip dönüştüren bir süreç haline gelmiş görünmektedir. Son olarak şehir siyasetin kendisine mekân edindiği en önemli yerleşim birimidir.

Anahtar Kelimeler: Şehir, Felsefe, Bilinç, Politika, Yurttaşlık

Abstract

The "city" which is formed as a result of people living together in a physical space, has a domain of meaning that goes beyond the coexistence of such a combination. What matters is what goes beyond this collective life. The answer to this question does not want us to ask what the city is and what it means. The city is primarily concerned with the problem of 'space' which is one of the basic concerns of man. However, cities are not only passively identified empty spaces in relation to people; they are the determinants of people's living practices. In this sense, cities determine people's ways of thinking and living. In addition, the city is the home of the language. It seems that the development of language in the city the development of the consciousness of the people have become a process that affects and transforms each other. Finally the city is the most important settlement area for politics.

Key Words: City, Philosophy, Consciousness, Policy, Citizenship

* Afyon Kocatepe Üniversitesi

GİRİŞ

İnsanoğlunun düşünce tarihine ve yaşam pratiklerine bakıldığında gerek mekânsal gerekse de simgesel anlamıyla şehir kavramı önemli bir yer tutar. Şehir insanların yaşamlarını sürdürmek için gerekli olan pratik ihtiyaçların ötesinde hayatın anlamı hakkında onları düşünmeye sevk eden ve bu anlamı yakalamak için onları eyleme sürükleyen bir bilinç düzeyine mekân hazırlamaktadır. Bir başka ifadeyle şehir, pratik zorunlu ihtiyaçların giderilmesinin yanında birlikte yaşama bilincini oluşturmaktadır.

Ekonomik ilişkilerin yoğunlaştığı, politik düşüncelerin uygulandığı, insanların sistematik bir düşünceye göre eğitildiği ve düşüncenin olduğu pratiklerin merkezinde hep şehirler olmuştur. Yani şehirler bir yanı sıra “toplumsal dirlar, toplumsal olarak üretilmişlerdir ve toplumsal olarak yeniden üretilirler” (Urry, 1997:97) ancak öte yandan şehirler, insanların düşünme ve yaşama biçimlerini belirlerler. Bu anlamda şehirler, insanla ilişkisinde pasif olarak belirlenen boş mekânlar değildir; onlar insanların yaşam pratiklerinin birer belirleyicisidirler. Bu açıdan her bir şehir, tarihiyle, coğrafyasıyla, folkloruyla, ekonomisiyle ve siyasetiyle birer “taştan kitap”tır (Hugo, 1996:64); hafızasında taşıdığı izlerle bugünün ve geleceğin bilincinin aynasını oluşturur. O halde toplumların şehirle ilişkisini incelemek tarih boyunca pek çok kez nedenleri bilinçaltına itilmiş kolektif tutumların daha iyi anlaşılabilmesini sağlayacaktır.

Öte yandan şehir, kültürel, ekonomik, politik, dini vb pek çok açıdan, insan hayatının birçok unsurunu dile taşımakta ve dilde yaymaktadır. Şehirde dilin gelişimi ile insanların bilincinin gelişimi birbirlerini etkileyip süreç içerisinde birbirlerini dönüştürmektedir. Dilin gelişmesi, kavramların kullanımının bilinçli olarak kullanımını ve soru sorma bilincini hazırlamaktadır. Bu anlamda bir soru sorma etkinliği olarak felsefe, bir şehir tecrübesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Felsefe tarihine bakıldığında da ilk felsefi soruların şehirde sorulduğunu ve cevaplanmaya çalışıldığını gösterir (Skirberkk ve Gilje, 2006:19). Bu da şehir ile felsefenin birbiriyle ilişkili olduğunu, felsefenin “şehirli” olduğunu göstermektedir.

Kısacası dünya, insani eylem ve söz sahasıdır ve şehrin insani varoluşa tahsis edilmiş bir mekân olduğunu söylemek ancak bu sınırı oluşturan şeyin ne olduğunu, yani insanların bir şehir oluşturacak tarzda bir arada yaşamlarının temelinde bulunan şeyin ne olduğunu açıkladığımızda anlaşılır hale gelir. İşte bu çalışmada şehir-felsefe ilişkisi bağlamında “şehir nedir?” ve “hangi hakikatleri içermektedir?” soruları üzerinde durulacaktır.

1. Mekân Olarak Şehir

İnsanoğlunun şehirler kurması, onun en önemli kaygılarından biri olan ‘yer’ sorunuyla ilişkilidir. İnsan daima yerini bilmek ister. Bu yerin tespitine dair üç bilim karşımıza çıkar: Teoloji, kozmoloji ve eskatoloji. Bu bilimlere göre ise insanoğlu üç yer idrâkine sahiptir: Ne-re-den (min-eyne), ne-re-de (fi-eyne) ve ne-re-ye (ilaeyne). Bu üç yer sorusuna yanıt olarak, mebd (geliş), mead (dönüş) ve beyne-huma (ikisinin arası-duruş) verilmiştir. Yine beyne-huma’da, ara-da bir yer tutan bir var-olan olarak insan, en temelde söz konusu üç yerin bilgisinin peşinde koşar: Ne-rededen geldiğimizin bilgisi (ilm min eyne), ne-re-de olduğumuzun bilgisi (ilm fi eyne) ve ne-re-ye gideceğimizin bilgisi (ilm ila eyne). (Fazlıoğlu, 2010:128)

Yeryüzü insan yapımı olmayan, yer çekimi yasalarına bağlı olarak işleyen ve doğal süreçlerin iş gördüğü bir alandır. Dolayısıyla bize verili olandır. Arendt’in ifadesiyle “yeryüzü, insanoğluna evrende hiçbir çaba harcamadan ve insan yapısı bir katkıda bulunmadan içinde hareket edebileceği, soluk alıp verebileceği bir yaşam alanı sunmak bakımından eşsiz ve yegâne yerdir” (Arendt, 2000:28). Yeryüzü insani olana kayıtsız olarak doğal çevresini oluşturmaktadır. Ancak dünya, insan tarafından yaratılmış yapay (*artificial*) bir çevredir. Dünyanın kuruluşu insani olanın yer(in)yüzünde belirmesi ve insanın bu yeryüzünün bir parçası olması, onda görünür hale gelmesi demektir. Bir başka deyişle dünya, insana özgü ve onu diğer varlıklardan ayıran insani yeti ve aktivitelerinin görünüşe çıktığı mekândır (Kaya, 2012:380).

Antik Yunanlılar insani varoluş sahasını ve *praksisi* ifade eden mekâna şehir (*polis*) adını vermişlerdir. Kök anlamı “yuvarlak duvar” olan polis tam da bu anlama uygun düşecek şekilde, insani dünyayı doğal dünyadan ve ayıran sınırdır. Başka bir deyişle polis, insani olanın kendisi içinde görünür hale geldiği mekândır. Yani *polis*, insanın din, felsefe, bilim ve sanat gibi en yüce etkinliklerini tecrübe edebileceği yegâne yerdir.

Dünyadaki diğer varlıklar *yer kaplayan* varlıklarken insan, kendine *yer açan* bir varlıktır. Mimari işte tam da bu anlamda bir mekâna ömür biçmek, yaşamda bir yer açmaktır. Heidegger bu durumu diğer varlıkların mekânda sadece yer kaplarken insanın kendisine açık bir mekân oluşturması olarak ifade eder. Ona göre ontik bir gerçeklik olan insan başka bir yerde değil yine insan gibi ontik bir gerçeklik olan bu dünyada bulunur. Onu başka mekânlarda ya da evrimselleşmiş mekânlarda değil “şurada” aramalıdır. Böylece Dasein, dünya-içinde-varolma olarak şurada var olmaktadır (Heidegger, 2008:142).

Var oluş kaygısıyla insan dünyada kendine bir ‘yer’ açar, yani onu imar eder. Dünyayı var oluş bilinciyle şekillendirir. Ona yeni anlamlar yükler. Bu anlamda Grek şair Alcaeus’ın da dediği gibi, şehri şehir yapan “ne çatıları iyi yapılmış evler, ne iyi örülmüş duvarlar, ne kanallar ne de tersanelerdir. Fakat bu imkânları kullanarak şehri meydana getiren insandır” Bu anlamda şehir sadece insanın içinde doğduğu doğal veya hazırlanmış bir sahne değildir. İnsan tarafından bütün duygu durumlarını ve çatışmalarını yansıtan ve yine insan için kurulmuş olan mekândır. Şehir, insanların yüklediği anlam sayesinde sosyal bir entiteye dönüşür. Şehrin doğal bir sosyal entite olduğuna dair güzel örneklerinden biri Le Corbusier’in 1910 yıllarda İstanbul’u ziyaret ettiğinde söylediği şu ifadelerdir: “Eğer New York ile İstanbul’u kıyaslayacak olursak New York’un felaket, İstanbul’un ise bir yeryüzü cenneti olduğunu söyleyebiliriz. ... İstanbul bir meyve bahçesidir; bizim şehirlerimiz ise taş ocakları” (akt. Armağan 1996:104).

Eğer bir mekân, müstakil bir konuttan mahalleye, mahalleden şehre, oradan ülke sınırlarına kadar bir varoluş bilinciyle şekilleniyorsa o zaman şehir tam anlamıyla bir şehirdir. Yani şehrin mimari dokusuyla düşünsel yapısı birbirinden ayrı düşünülemez (Cansever, 1997a:137). Bu anlamıyla yaşadığımız dünyada kendimize yer açamıyorsa, ‘yer’imiz hakkında metafiziksel bir iddiamız yoksa aslında biz de ‘yok(luk)’ hükmündeyiz demektir.

Bugün şehirlerde sadece yer kaplıyoruz, yer açamıyoruz. Ancak burada şu temel hataya düşmemek gerekiyor; mesele ekonomik kaygılardan dolayı zihniyetimizi dünyaya yansıtamama meselesi değildir. Zira mesele çokça dile getirildiği üzere asla ekonomik bir mesele değildir. Çünkü zengin olanlara baktığınızda onların mekânda yer açan değil, bilakis daha fazla yer kaplamak isteyen kişiler haline geldiğini çok rahatlıkla görebilirsiniz. Bugün büyük ya da küçük, lüks yada lüks olmayan evlere sahip olmamıza rağmen, içinde kendimizi bulduğumuz evlere sahip değiliz.

Hemen hemen bütün eserlerine birlik (*tevhid*) ilkesinin muhtemel açılımları sinmiş olan Cansever, mekânda yer açma ile yer kaplama ilişkisini de bu ilkedeki hareketle ele alır. Ona göre tarihte ilk kez Müslümanlar tevhidi salt inanç düzleminden çıkararak mimariye dolayısıyla şehre yansıtılmışlardır. Bu yüzden İstanbul 1453’ten ziyade esasen “mimari tevhidi”ni yakaladığında fethedilmiştir.

Günümüzde şehirler, düşünsel anlamda fethedemediğimiz, sadece fiziksel olarak yer kapladığımız alanlara, dahası hapishanelere dönüşmüştür. Mimarisi bizden olup, zihniyetimize yabancı olanların yaptığı, bizlerin içinde yer kapladığımız şehirlerde yaşıyoruz. Bir başka deyişle bugün, insanın kendine bir mekân açtığı ve zihniyetini yansıttığı bir mimariye izin verilmemekte, mimari insandan bağımsız bir şekilde yapılmaktadır. Ancak şehri düşüncenin konusu haline getirirsek, yani onu imar ederken, onda yer açarken ona ontolojik anlamlar yüklersek, gerçek anlamda şehirlere sahip oluruz. Tanpınar’ın dediği gibi şehirleri inşa edip yapılandırırken benlik buhranını yenebilecek ve de insanı kendisi ve doğayla barıştıracak varoluşsal-ontolojik bağ, başka bir deyişle “mazi ile nerede ve nasıl bağlanacağız” sorusuna cevap vermek durumundayız (Tanpınar, 2011:214).

2. Düşüncenin ve Dilin Mekânı Olarak Şehir

Şehir tabiat şartlarından ve üretim sürecinden nispeten bağımsızlaşan bir toplumsal, ekonomik örgütlenmenin oluşturduğu zemin üzerinde var olmaktadır. Söz konusu zemin şehrin varlık şartı olduğu gibi, şehirleşme olgusunun üreteceği zenginliklere de temel teşkil etmektedir. Medeniyet adını verdiğimiz gelişme ve değerler birikiminin birer unsuru olarak *din, sanat, felsefe ve bilim*, bu anlamda şehirleşme olgusunun bir ürünüdür.

Medeniyet, şehrin bir ürünüdür. Ne aile ne de köy, bu tür bir yetkinliği yakalayamaz. Çünkü insan köyde doğayla savaşır, şehirde ise kendi türüyle, insanla, yani sen’le, ben’le uğraşır. Bu anlamda bilinç, öz bilinç doğadan

çok şehrin armağanıdır. Bu nedenle ‘ben’ köyde değil, daima şehirde oluşur, çünkü insan kendi türünden bir ‘sen’i ya da ötekini sadece şehirde bulur. Şehirdeki insan ister bireysel isterse toplumsal çerçevede olsun, ‘öteki’ ile yan yana göz göze gelmenin getirdiği bir gerilim veya doluluk içerisinde yaşar. Şehir, onu sürekli ben ile öteki yahut biz ile öteki ekseninde cereyan eden bir çatışma ve iletişim sürecine dâhil eder. Bu süreç ne kadar yoğunluk gösterirse bireyin ontolojik gerilimi de o düzeyde artmak durumundadır (Metin, 2015:177-179).

Antik Yunan felsefesine baktığımızda felsefe ile şehir arasındaki ilişkiyi kuran ilk düşünür olarak Sokrates karşımıza çıkar. O, Cicero’nun ifadesiyle “felsefeyi gökyüzünden yeryüzüne indirmiş ve onu şehirlerde ve insanların evlerinde yeşertmiştir. Yine felsefeyi erdem ve erdemsizlikle, iyi ve kötüyle ilgili sorunlara yönelmeye zorlayarak sosyal hayata dahil etmiştir” (akt. Guthrie, 1962:8). Sokrates’in şehrin pratik hayatıyla doğrudan teması geçirdiği şey, onun şehre dair sorularıdır. Sokrates sorularını şehre yöneltirken, şehrin pratik hayatıyla ilgili bilinçlilik düzeyini ifşa etmektedir. Bir sorgulama ve ifşa alanı olarak şehir, Sokrates’in, “bana bir şey öğretenler kırlar, ağaçlar değil; şehirdeki insanlardır” (Platon, 1997:230c) ifadesine anlam kazandırmaktadır.

Sokrates’e göre şehir, düşüncenin ortaya çıktığı ve bilginin üretildiği mekân olması bakımından önemlidir. Ona göre şehrin amacı “iyi yaşam”ı tesis etmektir. Felsefeyle ve onun ürettiği sorularla karşılaşan şehir, “iyi yaşam”ın ne olduğunu tespit etmek için “kanaatlerle değil düşünceyle” hareket etmeyi öğrenir. Bir başka ifadeyle Sokrates, şehirde *sanılar* ya da kanaatlerin, *episteme*yle, bilgiyle yer değiştirmesi”ni zorunlu görür. Felsefi düşünce bu hareketi şehre kazandırmakla, onu hedefini, “en iyi”ye yönlendirmiş olur. Felsefi düşünceyle birlikte şehrin “en iyi”ye yönelişi, şehri kendi içinde kapalı bir sistem olmaktan (*yerellikten*) çıkararak gerçekliğin keşfi için bir evrensel imkân alanına dönüştürür. Bu dönüşümü şehre sağlayacak olan şey diyalog yöntemidir (Versenyi, 2007:131).

Sokrates’e göre diyalog, insanın kendisine ilişkin bilgisini, ben-bilgisini elde etmesine imkân sağlar. Bundan da öte diyalogun doğası toplumsaldır. Çünkü bir diyalog, birlikte hakikate ilişkin bir araştırmaya koyulan iki kişinin varlığını gerektirir ve böyle bir araştırmanın sonucunu onaylayacak başka insanları gerektirir (Versenyi, 2007:190). Yine diyalog sayesinde şehrin hakikati de gün yüzüne çıkar. Başka bir deyişle şehir, “olan” ile “olması gereken” arasında bir karar verme aşamasına geçer. Sokrates’e göre şehir “olan”ı değil “olması gereken”i dile getirebiliyorsa ve bu yolla kendini eleştirebiliyorsa dönüşme ve gelişme imkânına sahiptir. Böylece ereği olan “iyi yaşama” idealine erişir. Ancak şehir, diyalog esnasında felsefe aracılığıyla filozof tarafından olması gerekene yönlendirilmediği takdirde, kanaatler karmaşasının kendi içinde kapalı bir sisteme dönüşme riski ortaya çıkmaktadır. Bu durumda kanaatleri tek gerçeklik olarak benimseyen şehrin, felsefenin kanaatleri sorgulayan işlevini hoş görmesi mümkün değildir. Böyle bir şehir, felsefeyi kendisine tehdit olarak algılayacaktır. Nitekim Sokrates kendi şehri Atina’da, felsefe aracılığıyla şehrin hakikatini ve onun geleceğini açıklamak isterken, kendi hayatını koruyamamıştır. Kanaatlerin şehirdeki etkin gücü, felsefenin şehre sağlamak istediği dinamizm ya da “en iyi” rejim ideali veya hayat tarzı önünde bir engel teşkil etmiştir (Sayın, 2010:19).

Peki, şehir olmadan düşünce gelişmiyorsa, felsefe ortaya çıkmıyorsa, acaba felsefe olmadan şehir -en azından bir tasarım ve kavram olarak- var olabilir mi? Şayet şehir sadece pratik ihtiyaçlar temelinde bir birlikte yaşamayı ifade ediyorsa, evet, felsefe olmadan şehir olabilir. Peki, o zaman bu anlamıyla şehrin kırsaldan, köyden farkı nedir? Eğer şehir pratik ihtiyaçların ötesinde birlikte yaşama bilincini ifade ediyorsa o zaman felsefe olmadan şehir olamaz.

Nitekim İslam felsefesinde Farabi ve İbn Sina bunu fark eden düşünürlerdir. Her iki düşünür için de şehir, pratik alana sıkıştırılmayacak kadar önemli ve aşkın bir anlama konusudur. Onlar için şehir, felsefe aracılığıyla insanın yetkinleşmesini sağlaması bakımından önemlidir.

Farabi’ye göre felsefe, şehir için ideal olanı keşfetme faaliyetidir. Yine felsefe şehre, pratik gündelik dili aşan bir üst dil kazandırmaktadır. Bu üst dil sayesinde felsefe şehre, kendi kuramsal yani ideal gerçekliğini hatırlatır ve ona yol gösterir. İbn Sina ise, insanın doğasını ortaya çıkarabilmesi, gerçek varlığını tekâmül etmesi için şehrin felsefeye ihtiyacı olduğunu söyler. İbn Sina, insan doğasından, zorunlu ihtiyaçlarını karşılama anlamında maddi yönünü ve kendini gerçekleştirme anlamında da manevi yönünü anlamaktadır. İnsanın bu gelişimini takdir

edemeyen toplulukların şehir olamayacağını belirtir (Sayın, 2010: 65-66).

Tarihte kurulan ilk şehirlere baktığımızda insanların sırf pratik ihtiyaçlarını karşılama esasına dayananların, örneğin Ortaçağda kurulan Roma şehirlerinin uzun ömürlü olmadıkları görülürken; pratik ihtiyaçlar ötesinde bir geleceğe sahi olan Çin şehirlerinin daha uzun ömürlü oldukları görülmektedir. Bu durum, şehrin varlık sebebinin, pratik ihtiyaçların ötesinde bir anlamdan kaynaklandığını daha açık olarak göstermektedir. Eğer şehir, ortak yaşama, ortak dil, ortak kültür oluşturma düşüncesini temelinde barındırıyorsa, kavramsal düzeyde felsefi bir soru olarak ortaya konulmasa da, orada felsefenin tecrübe edilerek var olduğunu düşünebiliriz.

Şehir düşüncenin ve felsefenin mekânı olmasının yanında aynı zamanda dilin de mekânıdır. Şehir; kültürel, ekonomik, siyasi, dini vs. insan hayatının birçok unsurunu dile taşımakta ve dilde yaymaktadır. Şehirde dilin gelişimi ile insanların bilincinin gelişimi birbirlerini etkileyip dönüştüren bir süreç haline gelmiş görünmektedir.

İnsan dil ile birlikte insan olmuş ve dil ile anlaması mümkün olmuştur. Zaten dilin varlığı toplumsallığın varlığını şart koşan bir durumdur. Öyleyse “dil” ve “anlama” ilk insanla birlikte onun toplumsallığı içinde birlikte var olmuştur. Toplumsallık medeniyetin nedeni, medeniyet de, kavram çokluğunun nedenidir. Kavram çokluğu da doğru anlamının ve iletişimin bir nedenidir. Dolayısıyla düşüncenin gelişmesi ancak kalabalık ortamda yani şehirde mümkündür (Kavlak, 2013:148). Nitekim dilin toplumsal olduğunun en güzel örneği 19. yüzyılda Fransa ormanlarında bulunan vahşi çocuk Victor’dur. Kendisi ormanda bulduktan sonra pek çok eğitimden geçirilmesine rağmen anlamını kavrayamadığı birkaç kelimeden başka bir şey öğrenememiştir.

3. Siyasetin Mekânı Olarak Şehir

Siyasetin kendisine mekân edindiği en önemli yerleşim birimlerinden birisi şehirdir. Şehir, insanların bir araya gelerek kurdukları toplumsal birlikteliklerin en ileri seviyesi kabul edilmiştir. Şehir sadece ev ya da aile içinde kurulan ilişkileri değil, birbirinden farklı kesimlerden pek çok insanla kamusal alanda kurulan ilişkileri de kapsamaktadır. Grekçe şehir (*polis*) ile politika (*politike*) arasında etimolojik bir ilişki vardır. İki kavram arasındaki etimolojik ilişki şehir ile siyaset arasındaki ilişkinin ontolojik olarak kurulduğunu göstermektedir ve bu ontolojik ilişki, farklı dönemlerde farklı tarzlarda olmasına rağmen sürekli devam etmiştir.

Şehir ile siyaset arasındaki ilişkinin açıklanabilmesi için siyasetin sınırlarının net bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Siyaset genelde bir yönüyle rekabet ve çatışma diğer yönüyle ise uzlaşma, ortak noktada birleşme ve iyiye ulaşma çabasıdır (Kapani, 1997:17-18). Siyasal insanın çatışmada ya da uzlaşmada durduğu bir yer ve durduğu yer dolayısıyla onu başkalarıyla uzlaşmaya ya da çatışmaya götüren doğrular, değerler ve ilkeler vardır. Bu değer ve ilkeler bağlamında şehir ile siyaset arasında bir bağ kuran Sokrates, şehirde, insanlarla diyalog içinde felsefe yaparak, kendini “gerçek siyaset sanatına bağlı kalan tek kişi” (Platon, 1989:127) olarak görmüştür. Ancak bu siyaset felsefesi hayatına mal olmuştur. Platon ise hem siyaset felsefesi yapmak hem de hayatta kalmak ister. Bu nedenle Platon’da karşımıza bir şehir metafiziği çıkar. O, insanların yaşayabileceği en iyi şehri, zihinsel olarak kurgulama yoluna gitmiştir. Böylece *Devlet* adlı eseriyle ilk ütopya örneğini düşünce tarihine sunmuştur.¹ Platon, ortaya koyduğu ütopya ile bizler için şehre ve onun sorunlarına farklı bir açıdan bakma imkânı sağlamıştır. Şehrin ortaya çıkış amacının, “iyi yaşama”nın yeniden gözden geçirilip değiştirilmesi gerektiğini bizlere göstermiştir. Yani şehri siyasetin ve felsefenin yeniden konusu yapmıştır.

Platon’un *Devlet*’inden sonra şehir, Farabi’nin *El Medinet-ül Fadıla*’sından Thomas More’un *Utopia*’sına kadar bütün toplum ve siyaset ütopyalarının da mekânıdır. Platon’dan sonra pek çok düşünür ideal bir toplumun ancak ideal bir şehirde olabileceğini düşünmüştür. Örneğin Farabi en üstün iyiliğe ve en üstün mükemmelliğe ancak şehirde ulaşabileceğini, şehirden daha eksik bir toplulukta ulaşamayacağını savunmuştur. Bütün ütopyalarda olduğu gibi onun erdemli şehrinin de bir amacı vardır. Ona göre şehir, farklılıkların karşılıklı dayanışmasını sağlama amacını taşır (Farabi, 1997:100). Hem siyasetin hem de şehrin doğasında amaç uğrunda birleşme ve mücadele etme bulunmaktadır ve bu durum siyaseti şehirde mümkün kılan en önemli unsurlardan birisidir. Ütopyalardaki iyiyi gerçekleştiren, bununla yetinmeyen ve daha iyinin gerçekleşmesi için çaba harcayan düzenli ve

¹ Bloom’a göre *Devlet*, Sokrates’in gerçek *Apology*’sidir (Sokrates’in Savunması), çünkü Sokrates sadece *Devlet*’te Atinalıların kendisine yönelik dinsizlik, gençleri adaletsizliğe sevk etmek ve şehirde yozlaşmaya yol açmakla ilgili suçlamalarına cevap vermek ister. Bu anlamda *Devlet*, felsefeyi şehre getiren ilk kitaptır ve polis içerisinde felsefenin varlığına işaret eder (Bloom, 1991: 307-310).

uyumlu bir toplum fikri, insanlığın her döneminde düşünörlere ve iktidar sahiplerine çok çekici gelmiştir (Akin, 2015:472). Öte yandan Zamyatin'in *Biz*'i, Orwell'in *1984*'ü ve Huxley'nin *Cesur Yeni Dünya*'sı da anti-ütopyalar olarak umudunu kaybeden şehirleri konu edinmiştir.

Şehri siyasetin mekânı olarak ele alan düşünörlere biri de Aristoteles'tir. O, şehir ile siyaset ilişkisini açıklarken aileden köye, köyden şehre ve devlete doğru ilerleyen bir gelişim sürecinden bahseder. Ona göre şehir, sadece insanların varoluşlarının devamını değil, özlere uygun bir biçimde "iyi yaşamaları" amacını taşır. Bu anlamda şehir birtakım doğruları kendinde potansiyel olarak barındıran bir gerçekliktir. Aristoteles'e göre en iyi yaşam, mutluluğun en fazla edildiği yaşamdır ve bu da ancak şehirde mümkündür (Aristoteles, 2015:23-26). Ona göre şehir, salt teorik bir konu olamaz. Bu nedenle onun şehir felsefesi, ayakları şehrin merkezine yani pratiğe dayanan bir felsefedir.

Kısacası Sokrates, Platon ve Aristoteles, mutlu yaşamın felsefeyle; iyi yaşamın ise siyasetle gerçekleştirileceği konusunda hemfikirdirler. Kendilerinden önceki filozoflar "doğa"ya odaklanmışken, onlar mutlu ve iyi yaşam üzerine düşünmeyi felsefi etkinliğin konusu yaparak odağı şehre (*polis*) kaydırmışlardır. Onlara göre iyi ve mutlu bir yaşamı sağlayan ve şehrin varlığını sürdüren temel etkinlik siyasettir. Böylece felsefe ile siyaset arasında bir bağ kurulmuştur.

SONUÇ

Şehir ile felsefeyi hangi açıdan ele alırsak alalım onları birbirinden ayrı ve bağımsız düşünemeyiz. Çünkü her ikisi de bir insan ürünüdür, insan doğasının ayrılmaz bir ögesidir. Ne birbirlerinden bağımsız olarak varlığa gelirler, ne birbirlerini öncelerler, ne de birbirlerinden ayrı bir anlam ve değer taşırlar. İnsanlık ve yaşam adına durmaksızın birbirlerini üretip zenginleştirirler. İnsanın birçok yapıp etmesi gibi felsefe de şehirde doğar, şehirde büyür, şehirde gelişir, şehirde dile gelir, şehirde söze dökölür. Her şeyiyle şehirde inşa ve imar edilir. Şehrin en renkli ve en temel eylemlerinden biri olarak kendini açıklar. Zaten ilk günden beri felsefe hep şehirde yapılmıştır. Ya şehrin asi sokaklarının isyankâr bir genci ya da Sokratesçi bir benzetmeyle kırlarda değil şehirlerde yaşayan bir at sineği olarak zihinleri uyandırmış, zihnin rasyonel sorgular yapmasını sağlayarak geleneği altüst etmiştir. Şehir ile felsefe arasındaki bu güçlü bağdan dolayı şehir olmadan felsefe ortaya çıkamaz. Çünkü şehir düşüncenin mekânıdır. İnsanın mekânla olan bağlarının kurulup onunla kucaklaştığı yerdir (Ulukütük, 2014:19).

Her şehrin felsefesi olmalıdır, felsefesi olmayan bir şehir, kendi bunalımını ve yok oluşunu hazırlar. Nasıl ki insanın bir hafızası, kendine ait düşünme yeteneği varsa şehirlerin de hafızası, kendine ait düşünme yeteneği ya da geleneği olmalıdır. Yine nasıl ki hafızası zayıf olan bir insan, yani sağlıklı düşünemeyen bir insan kendi dünyasında bir bunalım ve çöküş yaşarsa benzer şekilde şehir de eğer insanı merkeze alan bir şehir felsefesi oluşturmazsa sağlıklı bir şehir olmaktan, insanlara umut veren bir şehir olmaktan çıkar ve gelişemez. Bu nedenle şehirlerin hafızasını oluşturan unsurlar da unutulmamalıdır.

Öte yandan bir şehir, insanlara sunduğu sosyal, kültürel ve düşünsel olanaklara bağlı olarak, bireylerin bilincinde daha fazla yer edecektir. Daha doğrusu her birey, o şehre kendi bilincinde farklı boyutta ve derinlikte varlık kazandıracaktır. Dolayısıyla bir şehrin bilincini şekillendirmesi sunduğu olanaklardan bağımsız olamaz. Şehrin bilinci ise ancak insan bilincinde ortaya çıkabilir. Çünkü şehrin bilinci her bireyin bilincinde farklı şekilde gerçekleşir. Şehrin bilinci insanda edebi, tarihi, coğrafi, felsefi vb. pek çok şekilde somut eserler ve düşünceler olarak tezahür eder. Bunlar da o şehrin düşünce tarihinde ve coğrafyasında önemli bir yer edinmesini sağlayacaktır.

Sonuç olarak bir şehir eğer her bireye sahip olduğu olanakları sunabilirse, insanlar kendilerini o şehre ait hissederek o şehre dair bir şeyler ortaya koymaya çalışırlar. Bu olmadığında bireyler için o şehir, ötekidir, yabancıdır. Bu durumda birey, şehre dair hiçbir şey üretmez, şehrin bilincine katkıda bulunmaz. Bu nedenle şehirler bireylere sunduğu her türlü kültürel ve düşünsel imkânlarla hem kendi bilincine hem de toplum bilincine katkıda bulunmuş olur ve daha yaşanılır bir şehir haline gelir.

KAYNAKLAR

- Akin, Mahmut Hakkı (2015). "Siyasetin Mekânı Kent", *Hece Aylık Edebiyat Dergisi*, Yıl: 13, Sayı: 150-152, s. 470-476
- Arendt, Hannah (2000) İnsanlık Durumu, Çev. B. Sina Şener, İletişim Yayınları İstanbul
- Aristoteles (2015). *Politika*, Çev. Furkan Akderin, Say Yayınları, 2015
- Armağan, Mustafa (1996). Şehir Asla Unutmaz, İz Yayıncılık, İstanbul
- Bloom, Allan (1991). *The Republic of Plato*, Trans with notes and an interpretive essay, Basic Books, USA
- Cansever, Turgut (1997a), *Kubbeyi Yere Koymamak*, İz Yayıncılık, İstanbul
- Cansever, Turgut (1997b). İslam'da Şehir ve Mimari, Timaş Yayınları, İstanbul
- Farabi (1997). *İdeal Devlet (el-Medînetü'l-Fâzıla)*, Çev. Ahmet Arslan Vadi Yay. Ankara
- Fazlıoğlu, İhsan (2010). "İstanbul'dan Varlık, Var-Olan Ve Yokluk'a Kadim Bir Nazar", *Türkiye Günlüğü*, Sayı: 101, s. 28-140.
- Guthrie, W. K. C (1962). *A History of Greek Philosophy 3*, Cambridge University Press, Cambridge
- Heidegger, Martin (2008). *Varlık ve Zaman*, Çev. Kaan H. Ökten, Agora Kitaplığı, İstanbul
- Hugo, Victor-Martin Heidegger (1996). "Kent'in Felsefesi", *Cogito Düşünce Dergisi*, Sayı: 8, 1996, 63-70
- Kapani, Münici (1997). *Politika Bilimine Giriş*, Bilgi Yayınevi, Ankara
- Kaya, Funda Günsoy (2012). «Polis'ten Cosmopolis'e: Felsefe, Politika ve Yurttaşlık», *II. Uluslar arası Felsefe Kongresi*, s. 379-383.
- Kavlak Ahmet (2013). "Şehir ve Entelektüel Üretkenlik", *Kaygı Felsefe Dergisi*, Sayı: 21, 143-150
- Metin Ali K. (2015). "Şehir ve Ötekisi", *Hece Aylık Edebiyat Dergisi*, Yıl: 13, Sayı: 150-152, s. 177-180
- Platon, (1997). *Phaidros*, Çev. Hamdi Akverdi, MEB Yayınları İstanbul
- Platon (1989). *Gorgias*, Çev. Rayan Erben, MEB Yayınları, İstanbul
- Sayın, Fatma (2010). Klasik İslam Filozoflarında Şehir-Felsefe İlişkisi, *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Samsun
- Skırberkk, Gunnar Gilje, Nils, (2006). *Antik Yunan'dan Modern Döneme Felsefe Tarihi*, Çev. Emrullah Akbaş-Şule Mutlu, Kesit Yayınları, İstanbul
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (2011). *Beş Şehir*, Dergah Yayınları, İstanbul
- Ulukütük, Mehmet (2014). "Şehrin Düşüncesi Düşüncenin Şehri: Şehri Düşünceye Çağırmanın İmkânı Üzerine", *Nida Dergisi*, Sayı: 164, s. 1-19, http://www.academia.edu/7721955/ŞEHRİN_DÜŞÜNCESİ_DÜŞÜNCENİN_ŞEHRİ_ŞEHRİ_DÜŞÜNCEYE_ÇAĞIRMANIN_İMKÂNİ_ÜZERİNE_NİDA_DERGİSİ_TEMMUZ_2014 Erişim Tarihi: 05.04.2018
- Urry, John (2009). *Mekânları Tüketmek*, çev. R. G. Ögdül, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Versenyi, Laslio (2007). *Sokratik Hümanizm*, Çev. Ahmet Cevizci, Sentez Yayıncılık, Bursa